

Bavnen

Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening

Aulby mølle.

1993

Foreningens bestyrelse:

Formand:

Finn Lopdrup Fauk 64 40 10 63

Næstformand:

Aksel Thorsen 64 41 59 97

Sekretær:

Skjold Christensen 64 48 12 41

Kasserer:

Arne Schmidt Andersen 64 40 10 53

Bestyrelsesmedlem:

Niels Erhard Sørensen 64 40 13 88

Suppleanter:

Jørgen Lundsgaard
Kirsten Fauk

Revisorer:

Børge Jensen
Knud Warming

Revisorsuppleant:

Anna Kierkegaard-Hansen

Hvordan bliver man medlem?

Man kan ringe til et af bestyrelsesmedlemmerne, eller man kan indsende kontingentet til giro nr. 9 86 21 37, Vejlbys Strib Lokalhistoriske Forening, Nørre allé 37, 5500 Middelfart.

Kontingentet er 40 kr. om året pr. husstand. Enkeltpersoner i den gamle Vejlbys Strib kommune betaler kun 25 kr. mens andre enkeltpersoner betaler 40 kr.

Babnen

Vejlbys Strib Lokalhistoriske Forening

Nr. 1

April 1993

Indhold:

Harry Schmidt fortæller side 1

Lærer Erik Petersens
modstandsgruppe side 4

Christianslyst 150 år side 10

Fynske sagn om
Palnatoke side 14

Foreningsnyt side 16

Foreningens
arrangementer 1993 side 17

Redaktion: Kirsten Fauk

Sats: Hove offset

Trykning:
Carl Larsens bogtrykkeri,
Middelfart

ISSN 0906-5008

Næste nummer udkommer

August 1993.

Deadline: 15. juni 1993

FORSIDEN:

Aulby Mølle.

Tegning af Frode Lund, 1945.
Fra "Fynske Vandmøller", 1973.

Harry Schmidt fortæller:

Uddrag af en båndoptagelse til Lokalhistorisk Arkiv i Strib, hvor Harry Schmidt, Korsvejs Allé 12, Strib, fortæller forskelligt fra sin barndom og ungdom til Børge Jensen, Strandvejen 222, Strib.

Harry Schmidt fik forevist et billede fra lokalarkivet i Middelfart, som i 1910 er taget fra færgestationen i Strib mod Rubæksbanke. Her ser man en lang badebro med badehus i enden af broen. Harry Schmidt fortæller, at badebroen var for DSBs personale. Badehuset var opdelt i to rum, et for "Guldsnorene" og et for "Sølvsnorene".

I baggrunden af billedet ser man et hus ligge på den første knold af Rubæksbanke. Om dette fortæller Harry Schmidt, at huset var hans fars forældres. Selv har han aldrig set huset. Han er først født i 1913, og huset var faldet sammen, da han med sine forældre kom over i haven for at hente ribs- og solbærbuske og lignende, som blev plantet i hans forældres have. Huset havde været lerklinet og havde haft lerstampede gulve. Dette medførte, at Harry husker, at man vadede i fedtet ler og lerklumper derovre.

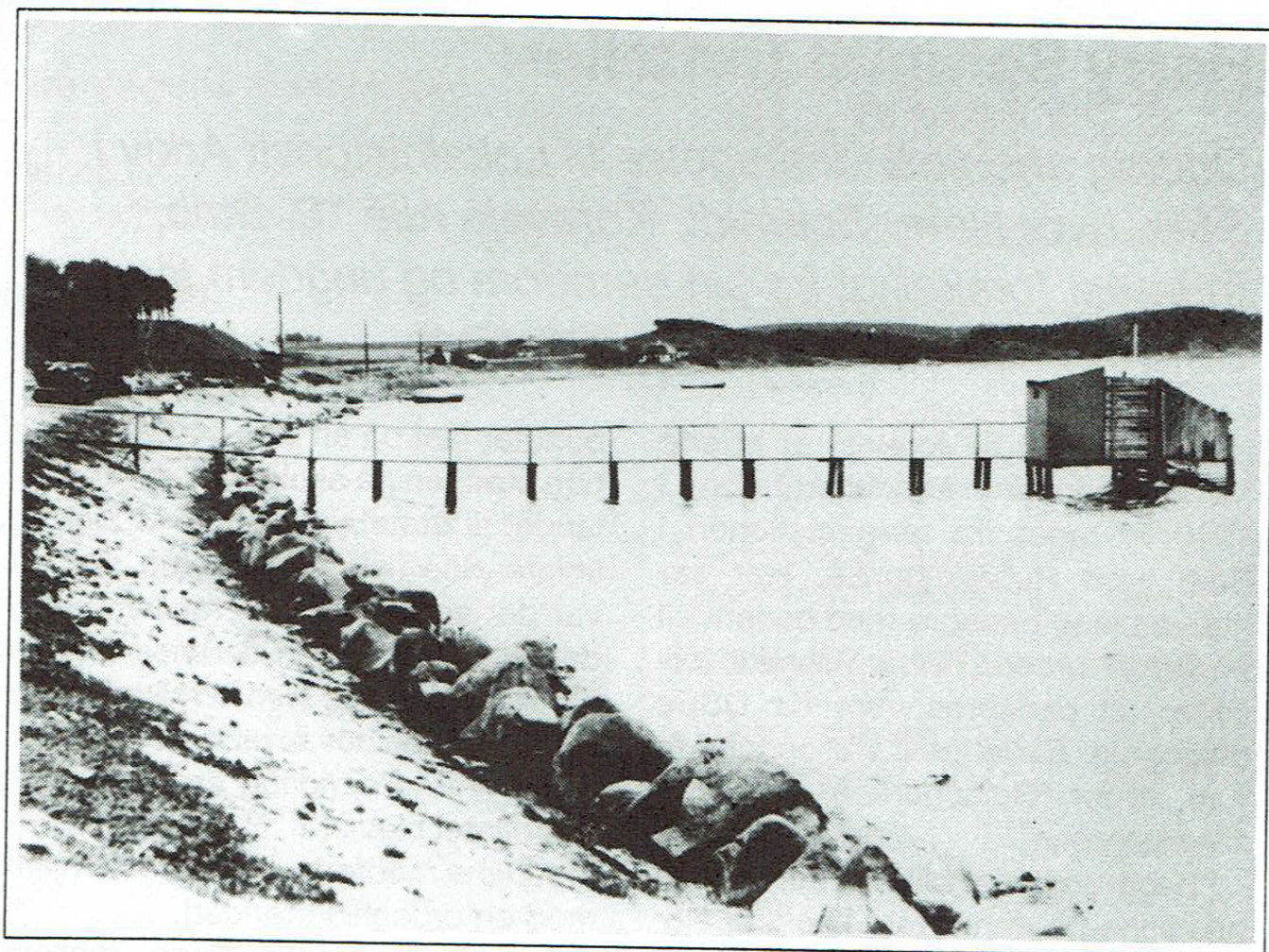
I huset, ved han, at her voksede hans far, Peder Schmidt, og hans farbror, Anton Schmidt, og faster Else op. Hun boede til sidst i Mønstercentralen. Bedstefaderen var fisker, han fiskede med kroge, og han bundtede fiskene sammen og bandt disse

bundter fast på en lang stang. Så tog han stangen på skulderen og gik ind i landet til Staurby og andre steder og solgte sine fisk til bønderne. Penge var der som regel ikke mellem hænderne på dem, men derimod fik han flæsk, kød og æg som betaling. I hver gård blev han beværtet med en dram, snaps var jo dengang en billig vare. Resultatet blev ofte, at de mange kaffepunche medførte, at han kom hjem med en ordentlig brandert.

Da jernbaneforbindelsen mellem Middelfart og Strib var en realitet, fik bedstefaderen et job som pudser, dvs. han skulle ordne de forskellige lamper, der oplyste jernbanelegemet. Disse skulle pudses og efterses, men fiskeriet var stadig hans hovederhverv.

Harry Schmidts far, Peder Schmidt, søgte ind til DSB og blev depotarbejder. Da forældrene blev gift, boede de i begyndelsen i en drivkase, men så fik de købt den jord, som i dag er Strandvejen nr. 230, og den tilhørende parcel, som nu Idrætshøjskolen ligger på.

Murstenene til huset, som forældrene byggede, blev hentet over fra Lyngs Odde teglværk. En onkel, der var tømrer og boede Gamborg Kors-

Huset ved Rubæksbanke er nuv. Strandvejen 197. (Udlånt af Strib/Røjleskov Lokalhistoriske Arkiv)

vej, leverede tømmeret. Senere blev der til huset bygget et stort værksted, og Harry kan huske, at han var med til at sejle murstenene ovre fra Lyngs Odde. I dag findes dette teglværk ikke mere, og på teglværkets gamle plads ligger nu de store ammoniaktanke.

I udhuset byggede faderen i årenes løb mange joller og pramme. Min storebror var især god til at hjælpe min far. Jollerne og prammene var så efterspurgt, at de gerne var solgte, før de var færdige. Den sidste pram blev solgt til Søster Karen,

Stribs mangeårige, meget respekterede og afholdte hjemmesygeplejerske. Hun havde den ved sit sommerhus på Nordstranden og var ivrig til at fiske fra den.

Vi var mange børn hjemme. Min mor har født 19 børn, og 11 børn overlevede. Men selv om vi var mange, har vi aldrig manglet mad og varme hjemme.

Som stor dreng var jeg meget optaget af det bundgarnsfiskeri, som toldereren, Ungerskov, og Peder Thomsen havde langs kysten fra Færehavnen videre forbi Rubæksbanke*).

*) Se foto af disse tre mænd i BAVNEN nr. 2, 1991, red.

Kunne jeg få en tjans med arbejdet, var jeg villig. Jeg husker, når der blev slået pæl, og det var spændende at give en håndsrekning. Ligeså når der blev tjæret garn på Tjærepletten. De store bundgarn blev puttet ned i gryden med den meget varme tjære og derefter halet op på et plateau, så tjæren kunne løbe af ned i gryden. Derefter hjalp jeg med at trække det nytjærede garn ud på Tjærepladsen, så det kunne tørre. Det gav jo somme tider tjære på mit tøj, og så kunne min mor godt blive knotten, når hun skulle rense det.

I åletiden var det skik, at alle, der havde hjulpet til med fiskeriet, fik en ret ål foræret. Selv om vi selv fiskede, dog ikke efter ål, kunne vi jo nok bruge en ret ål.

Det første bundgarn nærmest havnen gav nu især mest sild, og her kunne jeg få en hel spand fuld. Og så hed det: "Knægten har jo hjulpet os, så han skal da også have."

Langs med vores grund var der en

vandfyldt rende, og noget af vores grund var mose, hvor far gravede tørv til vinterens forbrug. Renden havde en forbindelse under jernbanelegemet ud til stranden. Det var nærmest en stor firkantet gang. Vi drenge kunne godt lide at stikke en genvej gennem den ned til stranden i stedet for at gå helt hen til jernbanebroen, der dengang gik fra Korsvejs Allé over til jernbanestationen. Men lækkert var der ikke i denne gennemgang, ofte døde rotter og lignende.

Jeg husker engang i tyverne om vinteren, at vi pludselig blev banket op om natten. Et nattoget med passagerer skulle holde ved det første signal. Inden der blev givet fri passage, var toget sneet til, så man ikke kunne se det. Stationen udkommanderede alle, der kunne bruge en skovl, til at hjælpe med at grave toget ud. Vi børn blev også jaget op og skulle hjælpe med at skovle sne, selv om jeg endnu ikke var konfirmeret.

(v. Anna Kierkegaard-Hansen)

Vil man vide mere om Strib?

Så bør man anskaffe sig den nye "Stribbogen" af magister Søren Hechmann Andersen. På en yderst charmerende måde følger forfatteren os på 5 vandreture rundt i Strib, mens han causerer om løst og fast. Vi får øje for utallige små og store ting, som vi ikke før har lagt mærke til, og på en fornøjelig måde kommer vi vidt omkring i Stribs historie.

Bogen koster 98 kr. og er udgivet af Udgiverselskabet i Middelfart.

Hvis man ikke fik den som julegave, må den være en kærkommen fødselsdagsgave.

Andre bøger - se side 16

Lærer Erik Petersens modstandsgruppe i Stavrby

I 1936 blev lærer Erik Petersen fra Middelfart ansat ved Stavrby skole. Her oplevede han den 9.4.1940, at Danmark blev besat af Tyskland. Dette overgreb harmede ham dybt, og som tiden gik, besluttede han at deltage i det illegale arbejde. Kontakt til modstandsbevægelsen fik han vistnok gennem en gårdbestyrer i Stavrby, som sad i den vestfynske distriktsledelse eller gennem modstandsfolk i Middelfart. I 1944 be-

gyndte han i Stavrby at uddele illegale blade og indsamle penge til modstandsbevægelsen. Han måtte sande, at det var svært at vurdere folks nationale indstilling. Omkring november 1944 fik han dannet en lokal modstandsgruppe, som bestod af:

Gruppefører **Erik Andreas Petersen** (1914-82), født i Middelfart, lærer i Stavrby.

Henry Larsen, Røjleskov, der tjente eller havde tjent hos Rasmus

Viadukten på Strib Landevej, nu med idyllisk natursti på Røjlegrisens tidligere spor.

Jørgen Rasmussen, Stavrby.

Hans Aage Madsen (1917-55),
Stavrby, arbejdsmand.

Børge Tormod Nielsen (1920-45),
fra Rørby ved Kalundborg, forkarl
hos fru Byskov Ovesen, Stavrby.

Vinteren gennem mødtes gruppen i Stavrby skole, hvor man øvede sig i våbenbrug, sabotageaktioner osv. Det er ikke klart, hvor gruppen fik sine våben fra, måske via den tidligere nævnte gårdbestyrer, som blev gruppens kontakthand til distriktsledelsen.

Først på året 1945 var Erik Petersen ude på sin første sabotageaktion sammen med kontakthanden. Nordvestfyenske Jernbanes spor skulle sprænges i viadukten, som fører Strib landevej over banen. Det foregik tidligt om morgenen i en voldsom snestorm. Pga. den frosne jord var det vanskeligt at få anbragt sprængladningen; men med en hestesko og en lommekniv lykkedes det omsider. Bomben var indstillet til at sprænge i løbet af en halv time, og de skyndte sig nu tilbage til Stavrby. Kort efter lød et øredøvende brag. Sprængningen havde til følge, at togdriften var standset i fire døgn.

En eftermiddag i februar eller marts 1945 fik Erik Petersen besked om, at Nordvestfyenske Jernbanes spor skulle sprænges i løbet af en halv time. Da han ikke med så kort varsel kunne få fat i gruppens øvrige medlemmer, måtte han selv foretage sprængningen. Han løb tværs over markerne til Stavrby Skov, fik sine sprængladninger anbragt; men med

så korte lunter, at sten, grus og skinstumper fløj ham om ørerne, da de sprang.

Samme aften skulle Røjle stations sporskifter ødelægges. Bomberne blev lavet hjemmefra, hvorpå man begav sig over markerne til Røjle. To mand blev sendt frem for at rekognoscere; men alt var roligt. Nu blev fire sprængladninger anbragt. Først antændtes de to, som var anbragt nærmest stationen, hvorpå man styrtede hen mod de to øvrige. I farten kom Børge Nielsen til at støde Erik Petersens hat af. Der lød nu to eksplosioner, de sidste sprængladninger antændtes, og igen for man afsted. Denne gang hørtes kun én eksplosion - den anden glippede. På trods af risikoen vendte to mand tilbage for at lede efter hatten, men uden held. Erik Petersen tilbragte en urolig nat, idet han ikke huskede, om hans navn stod på svederemmen. Næste morgen tog Hans Madsen op til Røjle station. Han fik opsporet, at hatten var fundet af en banemand. Erik Petersen kontaktede derpå en modstandsmand i Middelfart, som straks tog til Røjle, holdt banemandens kone op og fik oplyst, at der hverken var navn eller adresse i hatten. Derpå kunne Erik Petersen, som i mellemtiden var gået under jorden, atter vende tilbage til Stavrby.

I oktober 1944 beslaglagde den tyske marine et areal på Røjle Klint med henblik på at opføre radaranlæg, bunkers, kanonstillinger og ammunitionskamre. Arbejdet beskæftigede på et tidspunkt ca. 50 danske.

Erik Petersen indberettede arbejdspladsen til distriktsledelsen; men herfra blev der ikke taget initiativ til nogen aktion mod stedet. Så besluttede gruppen at tage sagen i egen hånd. Henry Larsen, på hvis forældres grund byggeriet til dels foregik, fik til opgave at udspionere området, som i mellemtiden var blevet omgivet af pigtråd og bevogtet af tyske vagter. Arbejderne hentede muldjord uden for afspærringen på trillebøre. For at lette kørslen var der anlagt plankeveje. I ly af nattens mørke fik Henry Larsen anbragt en sprængladning under en planke. Næste morgen, da den første mand kørte hen over stedet, lød der et brag, og jord og trillebør stod til vejrs i en støvsky, mens den forskrækkede mand satte sig på halen, ramt af en flyvende træstump, som gav ham et blåt øje. Samme dag forlod de fleste arbejdere stedet. Denne aktion fandt sted den 12.4.1945. At radaranlægget ikke blev fuldført inden krigens afslutning, kan man dog ikke tilskrive denne aktion.

Først i april 1945 blev gruppen udvidet med to medlemmer, nemlig:

Kristian Thorup (?-1991), skovfoged i Stavrby Skov.

Otto Henningsen, arbejdsmand fra Røjle.

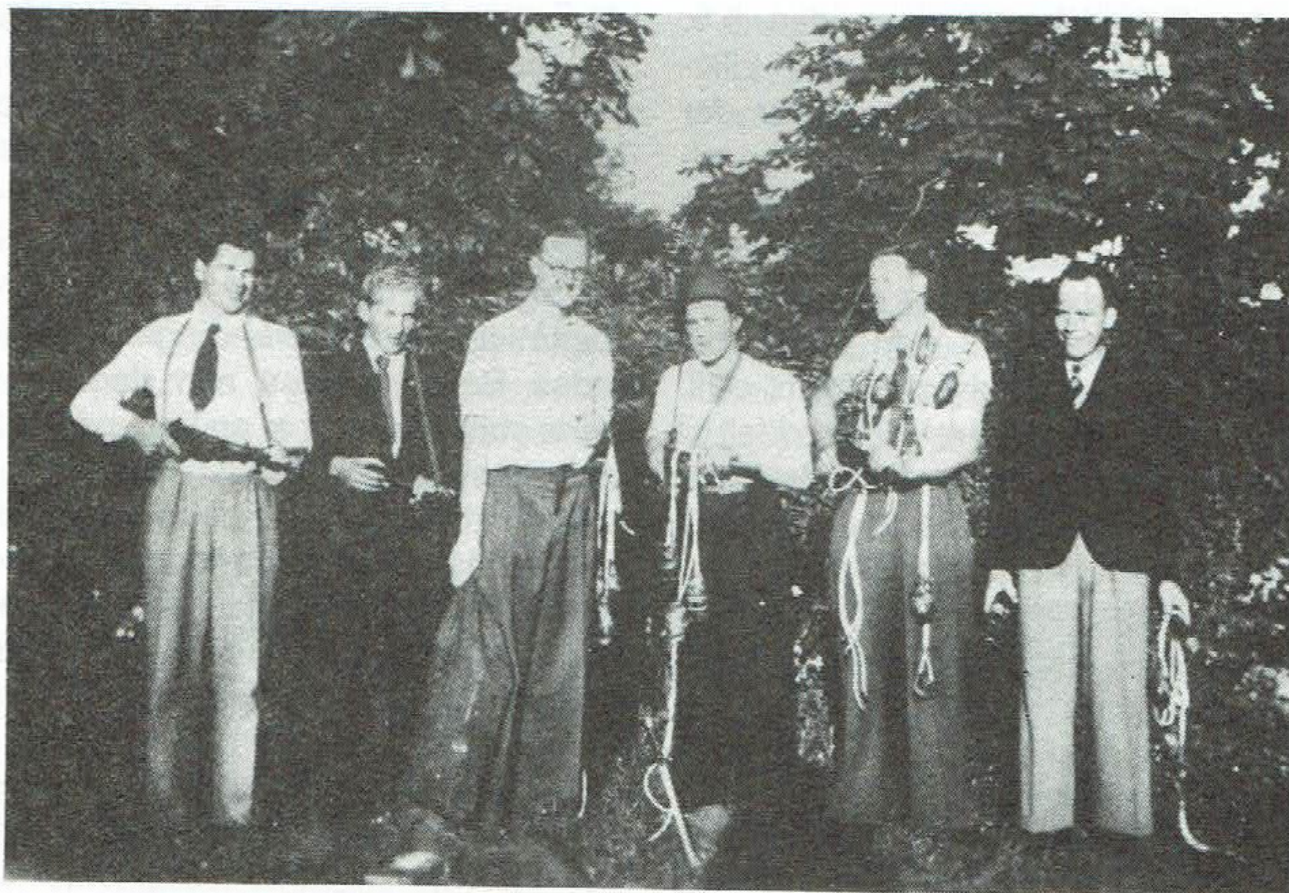
Kristian Thorup fik sikkert kontakt til gruppen gennem Hans Madsen, som arbejdede i skoven. Otto Henningsen arbejdede som daglejer hos gruppens kontakthand. Her opdagede han våben og ammunition, som var gemt på høloftet. Da han gjorde

opmærksom på sit fund og nævnte, at han kunne tænke sig at deltage i det illegale arbejde, blev han henvist til Erik Petersen.

Den 16.4.1945 var Erik Petersen sammen med andre gruppeførere ude for at forsøge en sprængning af et troppetransporttog, fordi de skulle prøves i ildkamp. Det foregik mellem Kauslunde og Nr. Åby på et sted, hvor tyske vagter med 50 meters afstand lå indgravet i en jernbanedæmning. Det lykkedes ikke at anbringe en sprængladning, idet tyskerne opdagede, noget var i gære, og derfor begyndte at skyde. Der opstod en skudveksling, som varede 5-10 minutter, mens modstandsfolkene returnerede til deres cykler med kuglerne piftende om ørerne. Næppe var man på cyklerne, før tyskerne affyrede lyskugler. Alle slap dog heldigt bort.

Som tiden gik, vidste de fleste i Stavrby, at byen havde en modstandsgruppe. Erik Petersen var jo åbenlyst gået omkring med illegale blade og havde forsøgt at indsamle penge. Efterhånden var der samlet så mange våben i skolen, at det dårligt kunne skjules, og der blev installeret en radiosender og -modtager. Her boede personer, som var gået under jorden, og allerede inden befrielsen havde Erik Petersen lært sine elever Frihedssangen.

Efterhånden var det klart, at tysernes kapitulation var nært forestående. Ca. 1.5.1945 fik gruppen direktiver gående ud på, at dersom tyskerne gjorde modstand ved overgivelsen, skulle man sprænge banesporet

I Stavrby skoles have kort efter Befrielsen den 5. maj 1945. Fra venstre ses Kristian Thorup, Zakarias Sørensen, Erik Petersen, Henry Larsen, Hans Madsen og Otto Henningsen.

mellem Stavrby Skov og Røjle, ødelægge al tysk telefonforbindelse i området, afbryde rigstelefonkablet to steder og derpå stille ved telefoncentralen i Middelfart for at forsvare denne, jernbanestationen og posthuset mod tysk ødelæggelse. I de følgende nætter var man herpå travlt beskæftiget med at grave sig ned til telefonkablerne. Hullerne fyldtes med halm, og øverst lagdes græstørv.

Den 4. maj om aftenen lød frihedsbudskabet, og gruppens medlemmer gjorde sig klar til at rykke ud næste morgen. Tyskerne forholdt sig i ro, og det blev ikke nødvendigt at iværk-

sætte nogen sabotageaktioner. Man mødtes kl. 0400 ved telefoncentralen og var dagen igennem beskæftiget med forefaldende arbejde. Om eftermiddagen indgik der en melding om, at en flok Hipoer var på vej mod Odense i rutebil. Det blev besluttet at optage forfølgelse. Erik Petersen blev beordret ind som telefonvagt - man var nu underlagt distriktsledelsen - mens de øvrige medlemmer af hans gruppe skulle deltage i forfølgelsen sammen med modstandsmænd fra Middelfart. Denne aktion skulle blive skæbnesvanger for et af Stavrbygruppens medlemmer.

Da Frihedsbevægelsen den 5.5. 1945 overtog bevogtningen af Lillebæltsbroen efter tyskerne, var der nogen uopmærksomhed, idet en rutebil med Hipoer kom over broen og uantastet kunne køre videre til Gribsvad. Her drejede den fra hovedvejen og kørte hen til en lille skov, hvor man klædte om til civil. Dette blev observeret og meddelt til sognefogeden, som var modstandsmand. Han sendte besked herom til distriktsledelsen i Middelfart. Herfra afsendtes to lastbiler fyldt med modstandsfolk. Inden man nåede frem, pågreb man nogle Hipoer, som vandrede mod Middelfart, andre blev fanget i Gribsvad. De øvrige var fortsat mod Odense. Den ene lastbil returnerede til Middelfart medbringende de tilfangetagne Hipoer samt aktionens to ansvarlige ledere. Den anden lastbil fortsatte - uden nogen egentlig leder - mod Odense, og kom herved uden for eget område. Blandt folkene var Erik Petersens mænd.

I mellemtiden havde modstandsledelsen i Odense fået melding om Hipoerne, som havde klædt om til civil, og som man kunne forvente ville søge mod Odense. Et stort kontingent modstandsmænd blev placeret i Odinstårnets ruiner på Bolbro Bakke, hvor de afventede Hipoernes komme. Da lastbilen fra Middelfart kom kørende med ladet fuldt af civilklædte mænd og en enkelt politibetjent, som iklædt sort uniform og stålhjælm på afstand lignede en Hipo, var de ikke i tvivl om, at det var

de flygtende Hipoer, de havde for sig. De åbnede ild, lastbilen standsede, og mændene sprang af. En ildkamp begyndte nu; men Middelfartfolkene indså snart, at noget var galt. De havde alt for mange modstandere over for sig, til at det kunne være de forfulgte Hipoer. Skudvekslingen indstilledes. Børge Nielsen, som ved kampens start var ramt af en kugle, førtes til Amtssygehuset i Odense; men for sent til at hans liv kunne reddes. Det blev aldrig opklaret, om der var Hipoer indblandet i kampen, som var præget af den største forvirring, og som også kostede en modstandsmand fra Odense livet.

Det er kendt i Odense, at Børge Nielsens død skyldtes en tragisk fejltagelse forårsaget af manglende ledelse. I Middelfart er det ukendt eller fortiet.

Modstandsfolkene blev fra den 5. maj stationeret på Kabelfabrikken; men efter en uges tid rykkede man ind i Sixtusleiren. Vagtjenesten var i begyndelsen temmelig dårligt organiseret; efterhånden kom der mere system i tingene. I løbet af maj var man bl.a. beskæftiget med at hente tysk ammunition fra Kongebrogården, Grimmerhus og havnemolen. Der blev afhentet materiel fra Røjle Klint, og folk blev bragt til forhør.

Omkring den 1.6.1945 vendte de fleste af modstandsfolkene tilbage til deres civile tilværelse, således også Erik Petersen. Det står hen i det uvisse, hvilke motiver der fik Stavrbygruppens medlemmer til at deltage i modstandsarbejdet. For Erik Petersen

blev Befrielsen med tiden en stor skuffelse. Årsagen hertil skal bl.a. søges i retsopgøret, som han fandt for mildt og tilfældigt. Måske havde han også politiske forhåbninger, som ikke gik i opfyldelse. Han konkluderede:

"det er ganske, som Børge Nielsen sagde, da jeg spurgte ham, om han ville være med i det illegale arbejde: "Ja, jeg ved ikke rigtig, jeg

tror, vi bliver snydt, når det er over". Han gik med, ofrede livet, og vi blev snydt."

Erik Petersens modstandsgruppe er ikke blevet mindet under nogen form. Men på Holgård i Stavrby blev der i 1945 opsat en mindetavle med disse ord: Hovedkvarteret / for den vestfynske / modstandsbevægelse / var her til 5. maj 1945.

Foto: Flemming Adamsen

Kilder:

Som hovedkilde er anvendt afskrift af et kladdehæfte, hvori Erik Petersen kort efter Befrielsen nedskrev sine erindringer.

Fauk, Kirsten: Modstandsbevægelsens vestfynske mindesmærker (i Melfar Posten 8.7.1992, s.6)

Hæstrup, Jørgen: Krig og besættelse. Odense 1940-45, 1979, s.433-435.

Jacobsen, Hans Henrik: Tyske beslaglæggelser i Odense og Assens Amter, 1940-45, 1980, s.24-25.

Nielsen, Børge Tormod (i Faldne i Danmarks frihedskamp, 1940-45. Udg. af Frihedskampens Veteraner, 1970, s.311.

Trap, J. P.: Danmark. Odense amt, 5. udg., 1956, s.408-409.

Ung vestfynsk Frihedskæmper faldet i Kampen mod Hipo (i Middelfart Venstreblad 7.5.1945, s.4).

Mundtlige meddelelser:

Alfred Hestkjær, Middelfart.

Tønder, den 18.1.1993
Knud Madsen

Christianslyst 150 år

Bente Winther fortæller:

Da min mand og jeg for godt 2 år siden købte det hus, vi nu beboer, gik det op for os, at huset, som er et nedlagt husmandssted, i 1992 ville fejre sit 150 års jubilæum. Vi besluttede at festligholde det en god sommerdag med venner, familie og - ikke mindst naboer og folk, vi kendte herude fra Røjleskov.

Inden da havde jeg så undersøgt de tykke bøger på Landsarkivet i Odense og på Lokalhistorisk Arkiv i Middelfart for at finde frem til navne og oplysninger om husets beboere gennem de 150 år.

Angående oplysningerne af mere personlig art kan jeg nu først og fremmest takke naboer og folk herude fra.

Fra ældre realregister har jeg følgende: Hus med jord på Røjle mark, CHRISTIANSLYST, og tillagt jordlod i Vejlbj Møllemade 1842.

Vi har ikke kunnet finde noget om

beboerne i de første år, men i 1857 sælges det i hvert fald af **NIELS PETERSEN** til **RASMUS OG MARGRETHE JESPERSEN**. Da er de nygifte. Han er daglejer på de store gårde her omkring. Han

Gårdspladsen 1991.

er også med til at plante Røjleskov. Alt imens er der 3-4 køer + høns og grise herhjemme, og så er der jo jorden at passe - de 4 tønder land rundt om her.

Rasmus havde pløjedage. Det skal forstås sådan, at han selv tager ud og arbejder for andre, og der kommer så en anden og pløjer for ham.

Rasmus og Margrethe får selv tre døtre, alle med Ane som første navn. De får også en søn og to plejesøner. Den sidste plejesøn havde Rasmus ved hånden, da han kom hjem fra en begravelse, og så mente han nok, at der kunne blive plads til den lille forældreløse dreng derhjemme. Men så syntes Margrethe altså også, at det kunne være nok. "Nu må du altså ikke komme hjem med flere," skal hun have sagt. Dengang gik børnene i Røjle-Tårup skole, så de havde ikke så langt, som børnene har i dag, men de havde heller ikke andet end benene til at bære sig derhen.

I 1864 må Rasmus med i krigen. Det har været hårdt for Margrethe at være alene med de små børn, dyrene og få det hele til at løbe rundt imens.

De tre døtre kom alle godt i vej, dvs. den ene datter "kom galt afsted", altså blev gravid uden for ægteskab, og eneste udvej lader til at være, at hun må flygte til USA. 3 af hendes døtre var meget smukke og blev skønhedsdronninger derovre.

☞ I 1902 bliver huset solgt til **PEDER JØRGEN HANSEN**, som bor her sam-

men med sin bror, **ANDERS KRISTIAN**. De søger på et tidspunkt en husbestyrerinde og får så den rare Marie, som flytter ind med datteren Maren, født uden for ægteskab. Et stykke tid efter bliver **MARIE** og Peder Jørgen gift og får drengen Peter, som jo vokser til.

En søn henne fra nabogården **Søborg** er tit henne og spille kort om aftenen, Sorteper og lignende. Så kunne Marie sige: "Skal vi ikke have stegte æbler?" Og så stegte hun æbler henne på ovnen. Hun kom også altid med tæpper, de skulle sidde på og varme sig ved. Marie var så rar. Hun var bare slem til at plukke de æbler for tidligt, sagde folk, og så blev den lille Peter vist rigeligt forkælet. Marie tjente også som sypige. En datter oppe fra nabogården **Storskov** var veninde med Maren og var derfor tit herhenne.

Ingen småfolk på landet havde for mange penge. Somme tider kom der en, der ville sælge lodsedler. Så plejede brødrene at spørge: "Kan du give tilbage på en hundredekrone-seddel?" - og det kunne vedkommande selvfølgelig ikke, så det var jo bare ærgerligt.

Når Peter havde fødselsdag, blev stuen varmet op af en petroleums-ovn. Stuen blev jo ikke brugt til hverdag, og det lugtede forfærdeligt, siger en, der har været med ved slige arrangementer. De er som sagt fattige folk, juletræ er der f.eks. ikke råd til, men de klarer sig.

En morgen hører nabo Hans Clement råb hernede fra gårdspladsen.

Det var Anders Kristian, der netop skulle op i Røjleskov Brugs efter svinefoder med trillebøren, men da faldt han om på gårdspladsen og var død. Han fik på det tidspunkt aldersrente 1 kr. om dagen.

Marie bliver boende, også efter sin mands død, og sælger først huset i 1933. Da er begge børn flyttet hjemmefra.

⌘ **HOLGER NIELSEN** med sin kone **AGNES** køber huset, men det er ikke rigtig noget for dem at være husmandsfolk, så 3 år efter bliver huset solgt igen, og de flytter til Strib.

⌘ **LARS PETER** og **ANNA RASMUSSEN** flytter nu ind. Anna bruger mange penge. Der er altid kaffe og lagkage på bordet, når man besøger dem, men Lars Peter tjener da også 3 kr. om dagen henne på **SØBORG**. Lars Peter og Anna er meget venlige og gavmilde folk, som også forærede ting og sager væk til naboerne, da de rejste, f.eks. seletøjet.

⌘ I 1941 er **VIGGO ANDERSEN** blevet ejer. Vi forstår godt, at folk herude siger: Der har boet så mange mennesker i det hus! Viggo har en husbestyrerinde, og de to er meget arbejdsomme. Efter høsten går de omhyggeligt og samler strå op, for at intet skal gå til spilde. Husbestyrerinden er god til at lave pandekager, men, som hun sagde: "Øllebrød først!" Nogle herude mener, at Viggo var modstandsmand, for de passede mest sig selv, og huset bliver da også solgt samme år i november.

⌘ Denne gang købes det af **EDWARD**

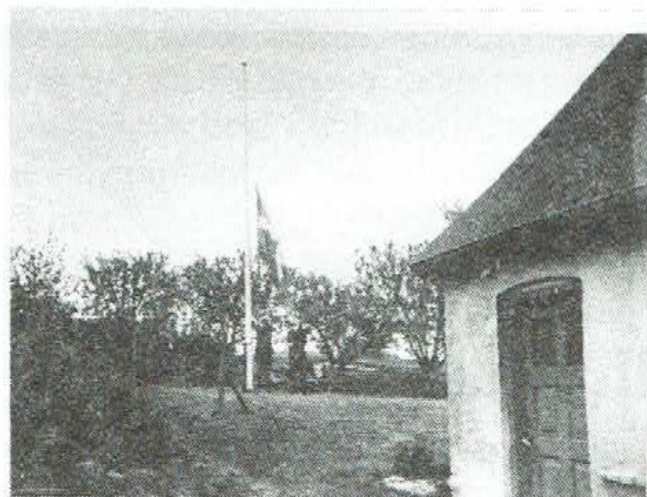
og **CLARA ANDERSEN** med børnene Poul Erik og Inga. Edward er fabriksarbejder inde på NKT i Middelfart. I middagsstunden cykler han hjem og flytter køerne. Men ind imellem bliver trangen til at være sin egen mand for stor. Så siger Edward: "Jeg har en fidus," og så kører han rundt til gårdene og køber æg op til videre salg. En anden gang er fidusen at købe fisk og cykle rundt og sælge.

Men ind imellem må han gå til "Bjerget", **KATRINEBJERG**, og arbejde. Folk sagde, at når hans og Claras cykler ikke havde dæk mere, så gik forretningen i stå. Nanna henne fra **SØBORG** cykler sammen med Clara til Røjle sammen med deres børn, hvor de så gik på danseskole.

⌘ I 1947 overtager **SVEND** og **JULIE HANSEN** huset. Han er også æggemand. Sønnen Poul hjælper til. En dag sidder han på bukken af vognen, mens hans far er inde og tale med dem på **LUNDSGÅRD**. Han er så optaget af at læse tegneserier, at han ikke ser, at hesten trækker længere og længere ud i grøften, hvor græsset er bedst. Læsset vælter, og ud kommer Svend farende og giver Poul en ordentlig omgang.

Nu havde der boet 2 æggemænd her, så det var ikke mærkeligt, at huset i mange år blev kaldt "æggemandens hus".

⌘ Nu er vi nået frem til 1955, hvor **ROBERT PEDERSEN** med hustru **ESTER** køber **CHRISTIANSLYST**. Robert er frugtavlser og arbejder som sådan rundt omkring. Herhjemme dyrker de ribs,

Esther og Robert Pedersen fejrer sølvbryllup, 1968.

solbær, jordbær og hindbær, som de sælger. De plukker bl.a. hindbær i nogle store tønder, som så skulle sælges til marmeladefabrikker eller lignende. Robert sagde til en nabo: "Nogle kommer vand i, men det gør jeg nu ikke, men regner det, lægger jeg altså ikke låg på." Ester er meget rap til at plukke og plukker også for andre.

De får 4 kønne døtre. De to af dem bliver gift med to brødre. En er særlig begavet og bliver lærer. Det er Robert, der sælger jorden fra til den nuværende ejer af marken omkring huset.

☞ I 1970 bliver ejendommen solgt til **ERIK KNUDSEN** og hans kone. Udbetalingen var da 5.000 kr., men det var også mange penge dengang.

Folk herude kendte ham bedst på geden, som blev luftet pr. cykel flere gange dagligt.

☞ Næste år, 1971, er der igen ejerskifte, nu til hønsepasser **KAJ MIKKESEN**. Hønsepasser på **KATRINEBJERG**. Han er smart.

Huset bliver kalket, græsset slået og hele herligheden solgt til det dobbelte af, hvad han havde givet.

☞ Nu begynder restaureringen af huset. Det er pædagogerne **JESPER STRANGE** og **ÅSE HENNINGSEN**, der som de nye husejere starter med det store arbejde i 1971, og **EWAN JACOBSEN** og **HANNE ERTNER**, der fortsætter ved vores nabo Kurt Bertelsens hjælp fra 1975.

☞ I 1983 køber et ungt forelsket lærerpar huset. Det er **BIRTHE** og **KNUD BRÄUNER**, som får 2 børn her.

☞ Og endelig finder vi så den lille idyl i 1990. Vi er meget taknemmelige og Gud stor tak skyldig for dette så dejlige sted.

Man kan sige, at kunne vægge tale, ville megen sorg og glæde og alt, hvad menneskene i Christianslyst har gennemlevet, kunne optrævles, men det er sikkert godt nok, at mangen en hemmelighed er taget med i graven for de gode folk.

*Bente Winther
Røjleklintvej 15
December 1992.*

Fynske sagn om Palnatoke

1. Dette sagn er ved at uddø. At Palnatoke har færdedes i Vejlbysogn, er rimeligt nok, derom vidner "Tokemae", og at han færdedes i hele det nuværende Vends herred, ja i en stor del af Fyn, kan vistnok være rigtigt; derpå peger også navnene "Tokebjerg" og "Tokeskov".

Det hedder, at han var jarl i Vandsæ (nu Vends herred). Ifølge sagnet var den store eng "Møllemæ" i gamle dage overskyttet af stranden og dannede derved en bugt - eller vig - som gik til, hvor Vejlbysogn ligger, og dernæst helt om til, hvor Aulby Mølle ligger. Derved fremkom et næs mellem Vejlbysogn og Aulby Mølle. At dette sagn er virkelighed, tyder alle de mange strandskaller på, som findes overalt i "Møllemæ".

På det næs, som var mellem nuværende Vejlbysogn og Aulby Mølle, lå Palnatokes borg, noget fra kysten, omtrent hvor gården matr.nr. 11 i Aulby nu ligger. Sagnet tilføjer, at dybt i jorden skal her ligge et flise-gulv eller en stenbro, hvad dog næppe passer.

I bugten ind til, hvor nu Aulby Mølle ligger, har Palnatoke haft sine skibe til at ligge, og der var de godt i

skjul, når det kneb. Det var i de dage en god plads, han valgte til sin borg.

"Tokemæ" var en sø, der ved en å var forbunden med havet. Ved denne å var en vandmølle, som eksisterede hele middelalderen, ja var der vistnok på Kristian den Andens tid. Denne vandmølle lå ved enden af haven til huset matr.nr. 12 i Aulby, og mølledammen var foran matr.nr. 13. For ca. 50 år siden blev her fundet en del svære egepæle, som peger på dette sagns virkelighed.

(H. Rasmussen Andersen: Blade af Vejlbysogns historie, Middelfart Avis, 1912.)

2. I Vejlbysogn ved Middelfart fortælles 1914 af den 45-årige gårdejer Klaus Hansen Mortensen: I Tokemæ vandede Palnatoke sine heste, og deraf har den sit navn. Palnatoke boede selv i et slot, som lå lige derved.

(Fynsk Hjemstavn, feb. 1931)

3. Kustrup betyder hofbyen. Det er, fordi Palnatoke her havde sin borg, hvor han holdt hof.

(Pastor Jens Skjædt, Vejlbysogn, 1960-61)

4. Man har ment, at navnet "Tokke Mæ", som er knyttet til en engstræk-

ning ved Aulby, skulle hentyde til den fynske Jarl Palnetoke, som formentes at have boet der i nærheden. Det er ikke umuligt, at han kan have boet et sted i Vestfyn, men navnet Tokke Mae minder i hvert fald ikke om ham. Disse "Tokker" har man mange steder i Danmark; i Asperup sogn har man således to Tokker: en Tokke skov og en Tokke Mae. Det er forlængst oplyst, at sådan en Tokke kun betegnede et stykke mark, eng eller skov, der ikke var gået ind under de almindelige lovregler for landsbyernes jordtilliggende. Tokkejord lå uden for den inddelte jord ved de gamle landsbyer, hvor de af en eller anden grund var bleven holdt udenfor. Tokke Mae, der ligger midt i de Aulby jorder, er således ved jordudskiftningen af Hindsgavls fæstegods i 1796 bleven holdt uden for byjorderne og tillagt Hindsgavl - som et Tokke ...

I den gamle Jomsvikingsaga fortælles der: "En gang drog kong Harald (Blaaand) omkring i landet. Palnetoke indbød ham til sig. Kongen drog til gildet med meget folk. Undervejs opstod der et stærkt uvejr. Harald tog da ind til en fattig bonde ved navn Atla den Svarte. Han havde en datter Æsa, som kongen blev meget indtaget i, og det endte med, at hun fik en søn ved ham, som hun gav navnet Svend. Denne frillesøn, som senere blev opdraget hos Palnetoke, der forgæves havde forsøgt at få kongen til at tage sig af ham, skulle efter sagaens fortælling være den Svend Tveskæg, som blev konge ef-

ter sin fader Harald Blaand, og ikke, som andre vil mene, en søn af en af hans dronninger.

(Nordvestfyn - en historisk-topografisk beskrivelse, Dansk Hjemstavns forlag, 1935)

5. Der var engang en dansk konge, der ved et besøg i Kustrup, Vejlbysogn, avlede en søn, som kom til at hedde Svend, og han blev senere konge under navnet Svend Tveskæg. - Det formodes, at levningerne af røverkulen i Baaring skov er ruiner af en borg, hvor Palnetoke har boet, og at det var på besøg hos ham, at Harald Blaand havde aflagt sit besøg i Kustrup. Dette er dog intet sagn, men kun en gætning.

(Evald Tang Kristensen: Danske sagn, som de har lydt i folkemunde, 1980)

6. Jomsborg på Vendens kyst blev bygget af Palnetoke. Der fortælles mange sagn om Jomsvikingerne og deres store mod; den navnkundigste i disse sagn er vistnok Palnetoke. Han havde rost sig af, at han var så dygtig til at skyde med bue, at han på lang afstand kunne skyde et æble ned af en stok. Kong Harald bød da, at æblet skulle lægges på hovedet af Palnetokes søn, så skulle han skyde det ned. Palnetoke stillede sin søn op og bød ham stå ganske stille, så tog han tre pile frem, sigtede og skød æblet ned. "Hvorfor tog du tre pile?" spurgte kongen. "Med de andre ville jeg have hævnnet mig på dig, hvis jeg havde skudt fejl," svarede Palnetoke.

(Danmarkshistorie fortalt for børn, 1940)

P.S. Fynske folk mener, at dette foregik på Skydebjerg ved Årup.

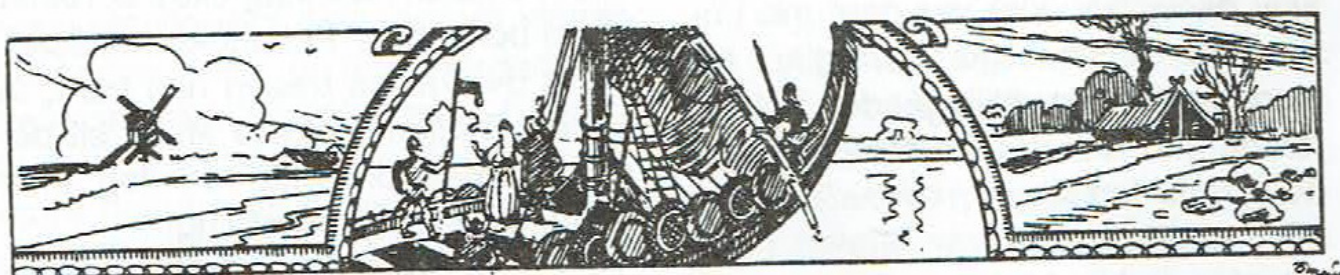
7. Den berømte Palnatoke ejede det ældste Harritslevgaard (han døde engang i første halvdel af 900-tallet), han ligger begravet i "Loddenhøj" og spørger såvel på Harritslevgaard som på Oregaard. I Oregaards kælder har Palnatoke efter sagnet siddet fangen, og endnu vises den ring i muren, som hans lænker var fastgjort til. Om natten hører

man ham rasle med lænkerne derude, og et sted i muren er en glugge, hvor man, hvis man tør stikke armen rigtig dybt ind, kan få fat i Palnatokes hårtop.

(Gorm Benzon: *Sagn og Spøgerier*, 1967)

Læs også side 1 i BAVNEN 2, 1992.

(Samlet af Knud Madsen og Kirsten Fauk.)

Foreningsnyt

Foreningens medlemmer havde fundet de mærkeligste ting frem fra gemmerne, da museumsinspektør Peter Dragsbo, Middelfart museum, medvirkede ved mødet den 1. februar.

Det lykkedes ham at identificere de fleste fund, men en besynderlig kasse, som måske har været brugt som brødmaskine eller tobaksskærer, lykkedes det dog ikke at bestemme.

Det var en lærerig og fornøjelig aften, som nok bliver gentaget om et par år.

Andre bøger

Vends Herreds årbogen blev vel modtaget af såvel pressen som læserne.

Andre læseværdige, fynske årbøger er:

Fynske Minder (udg. af Odense Museer)

Fynske Årbøger (udg. af Historisk Samfund for Fyns Amt)

Fynsk Hjemstavn (udg. af Hjemstavnskaarden, Gummerup)

Fyens Stiftsbog (udg. af Fyns Stift)

Foreningens arrangementer i 1993:

1. februar

Strib Idræts-
efterskole
Strandvejen 226
kl. 19.30

Hvad er det?

I tidens løb er der blevet fundet mange spændende ting på markerne eller på lofter og pulterkamre. Vi beder medlemmerne tage deres fund med; det kan dreje sig om flinteredskaber, potteskår, gamle redskaber eller antikviteter.

Museumsinspektør Peter Dragsbo og frue, Nina Fabricius, vil fortælle, hvad det er, og hvad tingene bruges til.

29. marts

Aulby skole
Skolebiblioteket
kl. 19.30

Gamle landsbylove på Vestfyn

For at få landsbyfællesskabet til at fungere måtte man i gamle dage lave sine egne vedtægter og love. Således undertegnede pastor Knud Werchmester i 1706 Vejlbys "grundlov" eller "byskrå".

Det vil Karen Margrethe Christophersen, Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv, fortælle os om og samtidig vise lysbilleder.

3. maj

Aulby skole
Skolebiblioteket
kl. 19.00 (NBI)

Boye-banden

Balslev Fordragsforening har indspillet en amatørvideo om den berømte og berygtede Boye-bande, som huserede på Vestfyn i 1840'erne. Jens Boye blev henrettet i 1856.

Videoen kan naturligvis ikke måle sig med en professionel spillefilm, men den giver et godt billede af livet på den tid. Jens Boye fremstilles som en Robin Hood-figur. Videoen varer 2 timer og 48 minutter, så der bliver to pauser, hvor der kan drikkes kaffe eller øl/vand.

26. september

Mødested:
P-pladsen ved
Røjle klint
kl. 14.00 (NBI)

Arkæologisk ekskursion

Uddannelsesleder Kaj Henningsen (tidligere lærer på Brogården) har tilrettelagt en søndagsekskursion til de steder i vor kommune, hvor udgravninger har vist beboelse i fortiden.

15. november

Strib Idræts-
efterskole
Strandvejen 226
kl. 19.30

Generalforsamling og Handel, industri og "væsnerne" i Vejlbys-Strib

Denne aften skal vi høre om de mange forretninger, der fandtes i vor kommune tidligere, samt om den industri, der opstod efter færgedriftens nedlæggelse. Post-, brand-, telefon- og politi-"væsnerne" vil også blive omtalt.

Nærmere oplysninger om de to sidste i augustnummeret af BAVNEN.

Der kan købes kaffe/te og øl/vand ved arrangementerne.